

DZIECKO AUTYSTYCZNE

„(...)autyzm dziecięcy od pół wieku stanowi zagadkę dla psychologii i psychiatrii. Dzieci te, to chodzące paradoksy: piękne, dorodne, wyraz twarzy wskazuje na inteligencję- a tymczasem ich zachowanie jest niezrozumiałe i nieprzewidywalne. Są upośledzone, ale inaczej niż upośledzeni bez autyzmu”.

Odrzucają od siebie wszystko, co jest radością dla każdego innego dziecka. Nie wyciągają rąk do matki, zabawki obojętnie wypuszczają z ręki. Nie badają otoczenia, zamknięte w swoim własnym świecie.”

H. Olechnowicz, "Wokół autyzmu"

CO TO JEST AUTYZM?

Autyzm to biologicznie uwarunkowane zaburzenie rozwoju dotyczące rozwijającego się mózgu. Jak dotąd nie ma sposobów pozwalających na rozpoznanie autyzmu w chwili przyjścia dziecka na świat, gdyż diagnoza opiera się na ocenie wzorców zachowania, pojawiających się dopiero pomiędzy 18 miesiącem a 3 rokiem życia. Czasami po okresie całkowicie prawidłowego rozwoju dziecko zdaje się wycofywać lub tracić nabyte umiejętności.

PRZYCZYNY AUTYZMU I JEGO CHARAKTERYSTYCZNE CECHY

Przyczyną autyzmu mogą być zaburzenia mechanizmów organicznych mózgu odpowiedzialnych za kształtowanie się zachowań społecznych. W 10-15% przypadków autyzm może być spowodowany określonymi, dobrze znanymi przyczynami, takimi jak: choroby dziedziczne, wady genetyczne, prenatalne lub okołoporodowe zakażenia bądź wczesne intoksykacje. We wszystkich pozostałych przypadkach występuje zwiększona podatność genetyczna na wystąpienie autyzmu uzależniona od kilku genów.

Autyzm występuje cztery razy częściej u chłopców niż dziewczynek. Jest trzecim, najczęściej spotykanym upośledzeniem rozwojowym- częstszym niż zespół Down'a.

Dla tego zaburzenia nie ma pojedynczego, specyficznego objawu. Charakterystyczne jest jednak występowanie trudności we wszystkich trzech obszarach funkcjonowania dziecka oraz ich wzajemne powiązania:

- ❖ rozumienie relacji społecznych i emocjonalnych
- ❖ trudności w porozumiewaniu się
- ❖ ograniczone wzorce zachowania i zainteresowań.

Przy jednoczesnym zaburzeniu w odbiorze bodźców zmysłowych i ich przetwarzaniu oraz w myśleniu werbalnym i porozumiewaniu się za pomocą języka zachowane są zwykle niektóre inne sprawności intelektualne, takie jak myślenie niewerbalne czy pamięć odtwórcza. To powoduje, że nie tylko wiele osób autystycznych prezentuje szczególne i wybiórcze zdolności, np. artystyczne, arytmetyczne, muzyczne, ale generalnie ich samoświadomość i zdolność do oceny swojej sytuacji osobistej oraz społecznej są z reguły znacznie większe niż to się wydaje na podstawie ich zewnętrznego funkcjonowania.

W każdym, nawet lekkim przypadku autyzmu, przy braku lub niewłaściwie prowadzonym leczeniu i rehabilitowaniu, może dojść do znacznego nawet stopnia niepełnosprawności, które dotyczyć będzie zarówno zaburzeń w funkcjonowaniu społecznym jak i poznawczym.

Obecne formy terapii i rehabilitacji pozwalają na uzyskanie wyraźnej poprawy, a nawet na efekty zbliżone do „wyleczenia”.

CO POWINNO BUDZIĆ NASZ NIEPOKÓJ?

Dzieci autystyczne rozwijają się w zasadzie normalnie aż do 24-30 miesiąca, kiedy to rodzice mogą zauważyć opóźnienie w mowie, zabawach lub kontakcie z dzieckiem.

Choć rozpoznanie autyzmu jest bardzo trudne, to występowanie niektórych zachowań u dziecka powinno budzić niepokój, np.:

- ❖ mowa dziecka rozwija się słabo lub wcale, nie komunikuje się ono z otoczeniem, trudno mu skupić uwagę,

- ❖ woli spędzać czas samo niż z innym, unika kontaktu wzrokowego , ma ubogą mimikę- mało się uśmiecha,
- ❖ przejawia nadwrażliwość lub brak reakcji na dotyk, funkcjonowanie zmysłu wzroku, słuchu smaku i węchu jest zaburzone,
- ❖ nie przejawia inicjatywy w zabawach, rzadko bierze udział w zabawach proponowanych przez innych,
- ❖ dziecko wykazuje nadmierną ruchliwość lub otępienie, agresję lub autoagresję, uparte przywiązanie do jednego przedmiotu

GDZIE I JAK SZUKAĆ POMOCY?

- ❖ Lekarz pediatra lub lekarz rodzinny;
- ❖ Poradnia Psychologiczno- Pedagogiczna – to miejsce pierwszego kontaktu, gdzie zespół specjalistów stwierdzi istnienie problemów dziecka, np. na podstawie badania psychologicznego, logopedycznego, obserwacji pedagoga;
- ❖ Psychiatra, neurolog lub ewidentnych przypadkach poradnie dla osób autystycznych - to kolejni specjaliści, gdzie z opinią PPP na wniosek lekarza, udaje się rodzic i gdzie diagnozuje się dziecko, a w niektórych przypadkach opracowuje się programy terapeutyczno- edukacyjne;
- ❖ Poradnia Psychologiczno – Pedagogiczna- tu powraca zdiagnozowane dziecko, by wskazany przez poradnię specjalistyczną kierunek terapii był kontynuowany przy wsparciu pedagoga, psychologa, logopedy PPP; niejednokrotnie bywa on wzbogacany o nowe elementy.

NA CZYM POLEGA TERAPIA DZIECKA AUTYSTYCZNEGO?

Chociaż nie można wyleczyć autyzmu, to jednak można zrobić dużo, aby wspierać rozwój i poprawić codzienne funkcjonowanie dzieci. Odpowiednio ułożone programy edukacyjne, korzystające z różnorodnych metod terapeutycznych, dopasowane do indywidualnych potrzeb, mogą

rozwijać możliwości uczenia się komunikacji i relacji z innymi, jednocześnie ograniczając nasilenie występowania zachowań trudnych.

Wśród najczęściej stosowanych metod w terapii dziecka autystycznego wymienia się:

- ❖ terapię zaburzeń sensorycznych opracowaną przez *Delacato*- traktuje się ją jako terapię podstawową; nie prowadzi ona do wyrównywania rozległych braków rozwojowych, a raczej pomaga złagodzić określone zaburzenia w przetwarzaniu danych percepcyjnych; ponieważ poszczególne zmysły dziecka mogą być nadwrażliwe, mało wrażliwe lub niedostatecznie rozwinięte, to terapia na tym etapie ma na celu wyrobienie tolerancji u dziecka na bodźce pochodzące z zewnątrz i kontrolowania ich przez terapeutę a nie samo dziecko;
- ❖ Terapię Integracji Sensorycznej wg J. Ayres- jest ona procesem, poprzez który mózg otrzymuje informacje z narządów zmysłów, przyjmuje je, segreguje, rozpoznaje, interpretuje i integruje z już posiadanymi, aby następnie odpowiedzieć właściwą reakcją ruchową; dla sprawnego funkcjonowania ruchowego, ze wszystkich „układów zmysłów” /receptor, drogi czuciowe i odpowiednie struktury ośrodkowego układu nerwowego z odpowiednimi obszarami kory mózgowej/ najważniejsze są: zmysł równowagi, układ czucia głębokiego i układ czucia powierzchniowego; nieustanny, właściwy dopływ informacji ze zmysłów o naszym ciele i otoczeniu jest niezbędny do prawidłowego funkcjonowania układu ośrodkowego, zarówno ich nadmiar jak i niedostatek daje w efekcie różne zaburzenia; nie uczy ona konkretnych umiejętności lecz sprawia, że uczenie się jest dla dziecka przyjemniejsze i łatwiejsze; w wyniku terapii następują zmiany zachowania dziecka w sferze motorycznej i emocjonalnej, poprawia się funkcjonowanie dziecka w życiu codziennym;
- ❖ Terapię behawioralną – koncentruje się ona głównie na objawach i zachowaniu osób dotkniętych autyzmem, nie

próbując dociekać wewnętrznych przyczyn zaburzenia ani uwzględniać aspektu poznawczego oraz emocjonalnego; jej głównymi celami są: zwiększeniem ilości zachowań, które są deficytowe, redukowaniem zachowań niepożądanych, generalizowaniem, utrzymywaniem efektów terapii;

- ❖ Model Teach jako program kompleksowej pomocy osobom autystycznym – zawiera programy interwencyjne, które są indywidualnie dostosowywane do dzieci autystycznych; głównym celem tego programu jest stworzenie kompleksowego systemu opieki i rehabilitacji; kładzie się w nim duży nacisk na tworzenie więzi pomiędzy rodzicami a dziećmi oraz pomiędzy rodzicami a terapeutami; opiera się on na zasadach metody behawioralnej; ćwiczenia swym zakresem obejmują edukację mającą na celu rozwijanie: umiejętności naśladowania, porozumiewania się, funkcji percepcyjnych, małej i dużej motoryki, koordynacji wzrokowo- ruchowej, rozumowania niewerbalnego oraz kontroli własnego zachowania; interwencję uzależnia się od poziomu rozwoju dziecka.

W całej jednak terapii dziecka autystycznego, obok znajomości metod terapeutycznych, najważniejszym zdaje się być stworzenie takiego zespołu ludzi, którzy potrafią, poprzez swoje zaangażowanie w proces terapeutyczny, nawiązać między sobą, dzieckiem i jego rodziną, swoistą więź i dopasować odpowiednią technikę do danego dziecka.

DROGA EDUKACYJNA DZIECKA AUTYSTYCZNEGO

Droga edukacyjna dziecka autystycznego, jak i każdego innego, mającego specjalne potrzeby edukacyjne, podążać może w kilku kierunkach:

- ❖ szkoła specjalna
- ❖ nauczanie indywidualne
- ❖ klasa integracyjna
- ❖ klasa wyłącznie dla dzieci autystycznych.

Wybór drogi najwłaściwszej dla danego dziecka leży w gestii rodziców lecz uzależniony jest przede wszystkim od tego z jakim nasileniem zaburzeń w zachowaniu mamy do czynienia. Obecnie coraz więcej placówek otwiera się na potrzeby dzieci autystycznych, umożliwiając im uczestnictwo w zajęciach z rówieśnikami, tworząc klasy integracyjne.

Ponieważ właściwy dobór celów nauczania, postępowania dydaktycznego i metodycznego w stosunku do dzieci z autyzmem jest niezwykle trudny, wymaga więc od zespołu nauczycieli starannego przygotowania oraz ścisłej współpracy. Polegać ona powinna na rzetelnej i kompetentnej wymianie informacji, wspólnym zaprogramowaniu oraz konsekwentnym realizowaniu ustaleń dotyczących edukacji, wychowania i rewalidacji. W skład takiego zespołu wchodzi oprócz nauczycieli także inne osoby, nauczyciele prowadzący zajęcia korekcyjno – kompensacyjne, terapeutyczne, logopedyczne, rehabilitacyjne, a także psycholog i pedagog szkolny oraz nauczyciele wspomagający.

Opracowały:

mgr Iwonna Kaczmarczyk

*pedagog - terapeuta w PPP w Braniewie,
nauczyciel wspomagający w klasie integracyjnej
w latach 2001-2004*

mgr Katarzyna Smyk

*nauczyciel kształcenia zintegrowanego
w SP6 im. Jana Pawła II w Braniewie,
nauczyciel - wychowawca w klasie integracyjnej
w latach 2001-2007*

BIBLIOGRAFIA

1. „Dziecko autystyczne” - /T.IV nr 1, T. VIII nr 1, T. IX nr 1/ ; Krajowe Towarzystwo Autyzmu, Warszawa 1996, 2000, 2001
2. L. Bobkowicz – Lewartowska - „Autyzm dziecięcy- zagadnienia diagnozy i terapii”, Kraków 2000
3. E. Pisula, „Małe dziecko z autyzmem”, Gdańsk 2005

4. *E. Schopler, R. J. Reichler, M. Lansing – "Techniki nauczania dla rodziców i profesjonalistów", Gdańsk 1995*
5. *J.J. Błeszyński, „Wspomaganie rozwoju osób z autyzmem”, Kraków 2004*
6. *„Autyzm” - Materiały szkoleniowe Fundacji SYNAPSIS, Warszawa, wrzesień 2003*